

Ola, chámome) -----

Son de -----

e agora estudo

Resumo gramatical

O alfabeto

- O alfabeto galego componse das seguintes 23 letras. Estas teñen xénero masculino: o **a**, o **b**, o **c** etc.

A a	F efe	M eme	Q que	V uve
B be	G gue	N ene	R erre	X xe
C ce	H hache	Ñ eñe	S ese	Z zeta
D de	I i	O o	T te	
E e	L ele	P pe	U u	

- Ademais destas letras, na ortografía galega úsanse estes dígrafos (combinacións de dúas letras), que representan un único son:

ch (ce hache)	gu (gue u)	ll (ele dobre)
nh (ene hache)	qu (que u)	rr (erre dobre)

- Os signos **j** (iota), **ç** (cedilla), **k** (ka), **w** (uve dobre) ou **y** (i grego) soamente se encontran en palabras estranxeiras, como, por exemplo *jazz*, *Valençá do Minho*, *Kafka*, *wáter-polo* e *whisky*.
- As vogais **e** e **o** poden manifestarse (medio)abertas e (medio)pechadas, por exemplo:

Abertas

Nome das letras: **e**, **efe**, **ele**, **eme**, **ene**, **eñe**, **o**, **erre**, **ese**.

Algunhas formas verbais da segunda e terceira conxugación, no presente do indicativo: **bebes**, **bebe**, **serve**, **serve**, **dormes**, **dorme**, **foxes**, **fixe**...

Substantivos rematados en **-el** ou **-ol** e os seus plurais: **tonel-toneis**; **caracol-caracois**.

Pechadas

Nome das letras: **be**, **ce**, **de**, **gue**, **pe**, **que**, **te**, **xe**, **zeta**.

Algunhas formas verbais da segunda conxugación, no presente de indicativo e no imperativo: como **bebo**, **como**, **beba**, **bebas**, **coma**, **comas**...

Substantivos rematados en **-edo**, **-eo**, **-eza**, **-or**, e a maior parte das acabadas en **-és**: **dedo**, **feo**, **beleza**, **orador**, **santiagués**.

Letras e sons

- Polo xeral, a cada letra correspóndelle un son e a cada son correspóndelle unha letra, pero hai algúns casos especiais.
- As grafías **c**, **qu** e **z** están en distribución complementaria: o son [k] represéntase por **c** diante de **a**, **o**, **u** e ao final de sílaba: **casa**, **conto**, **cunca**, **acto**; e por **qu** diante de **e** e **i**: **queixo**, **quilo**.
- C** e **z** representan o son [θ] da seguinte forma: **c** diante de **e** e **i** (**ce**ro, **ci**nco); **z** diante de **a**, **o**, **u** e ao final de sílaba (**pra**za, **ca**zo, **Arzúa**, **capaz**, **voz**). En resumo, temos as grafías: **ca**, **que**, **qui**, **co**, **cu** (para [k]) e **za**, **ce**, **ci**, **zo**, **zu** (para [θ]).
- O **ch** pronúnciase [tʃ]: **chama**, **cachelo**, **chicho**, **chusma**...
- O **g** corresponde ao son [g] e só aparece diante de **a**, **o** e **u** ou ante algunhas consoantes: **g**ando, **g**oma, **g**usta, **ign**orar, **g**lobo, **g**rade. Para transcribir este son ás vogais **e** e **i**, emprégase o dígrafo **gu**: **gu**erra, **gu**itarra. Se queremos que o **u** soe como vogal neste ambiente, debemos empregalo coa diérese lingüística.
- O **h** nunca se pronuncia, pero mantense naquelas palabras que etimoloxicamente xa o tiñan: **h**ome, **h**aber, **h**erba, **h**orta, **prohibir**...

- O dígrafo **nh** representa a consoante nasal velar, en posición interior, antevocálica: **unha**, **algunha**, **ningunha**, **dunha**...
- O **l** e o **ll** corresponden, respectivamente, aos sons [l] e [ʎ]. **l** só aparece diante de vogais (**pa**lla, **col**leita, **al**lo), ao paso que **ll** pode aparecer tamén ao final de sílaba e ante outras consoantes (**le**ite, **me**l, **ma**lsán, **gal**pón, **sal**nesán).
- O **r** pode representar os sons [r̄] e [r], mentres o **rr** só representa o son [r]. Emprégase exclusivamente o **r** no comezo de palabra (**rú**a, **ra**maxe), ao final de sílaba (**co**r, **pa**rte, **trou**lar) e despois de consoante (**ven**res, **pra**to, **tra**ste). No primeiro caso, correspóndelle o son [r̄] e nos dous últimos, o [r̄]. En posición intervocálica empréganse tanto **r** (representando o son [r]) como **rr** (representando o son [r̄]): **pa**ra/**pa**rra, **to**ro/**to**rra, **fo**ro/**fo**rra, **ca**ro/**ca**rra.
- O **v** e o **b** representan un único son. Só **b** aparece en grupos consonánticos con **l** e **r** (**bl**usa, **pro**blema, **blo**que, **bra**nco, **br**étema), seguindo o **m** (**tum**ba, **cam**bra, **zombi**) ou diante doutras consoantes (**ob**soleto, **ob**tuso, **ab**negado, **ob**xecto). Nos demais contextos as dúas letras distribúense seguindo a etimoloxía de cada palabra (**ba**la/**va**la, **sa**ber/**ve**r, **bi**co/**vi**ño, **abono**/**av**ogado, **bulbo**/**vul**to).
- O **x** corresponde a dous sons: [ʃ], nas palabras patrimoniais ou préstamos adaptados ao galego: **x**amón, **x**ente, **x**ersei, **x**ullo; o grupo consonántico [ks], antes de consoantes ou ao final de palabras (**ex**perimento, **te**xto, **tó**rax, **si**lex) e tamén entre vogais en palabras de procedencia culta como existencia, **se**xo, **box**eo.

Numerais

Cardinais

0 ce ro	31 trinta e un / trinta e unha
1 un / unha	32 trinta e dous / trinta e dúas
2 dous / dúas	40 core nta
3 tre s	50 cin cuenta
4 cat ro	60 se setenta
5 cin co	70 se tenta
6 se is	80 oi tenta
7 se te	90 no venta
8 oi to	100 ce n
9 no ve	101 ce nto un / ce nto unha
10 de z	102 ce nto dous / ce nto dúas
11 on ce	200 dous centos/ duas centas
12 do ce	300 tres centos/ tres centas
13 tre ce	400 cat rocentos/ cat rocentas
14 ca torce	500 cin cocentos/ cin cocentas
15 qui nce	600 sei scentos/ sei scentas
16 de zaseis	700 se tecentos/ se tecentas
17 de zasete	800 oi tocentos/ oi tocentas
18 de zaoito	900 no vecentos/ no vecentas
19 de zanove	1000 mi l
20 vi nte	100 000 ce n mil
21 vi nte e un / vi nte e unha	1 000 000 un millón
22 vi nte e dous / vi nte e dúas	1 000 000 000 un billón
30 tri nta	

- Ata o 20, todos os números escríbense cunha soa palabra: **de**zaseis, **de**zasete...
- A conxunción **e** só se usa entre decenas e unidades: **co**re-**ta** e **oi**to (48), **dous**centos **vi**nte e **se**te (227), **mi**l **cin**-**ce**ntos **oi**tenta e **no**ve (1589).

- O **un**, o **dous** e todas as centenas concordan en xénero co substantivo ao que se refiren: **un** rapaz/**unha** rapaza, **dous** nenos/**dúas** nenas, **douscentos** euros/**duascentas** libras. Pero: **cen** euros/**cen** libras.
- As centenas concordan en xénero co substantivo ao que se refiren: **custa douscentos euros/custa duascentas libras**.
- **Cen** só se usa para unha centena completa (100). Se é seguida de decenas ou unidades, convértese en **cento**: **cento dous** (102), **cento oitenta** (180), pero **cen mil** (100 000).
- 1000 dise **mil**, pero **dous mil**, **tres mil** etc.
- Cos millóns úsase **de**: **trinta millóns de** habitantes (30 000 000), pero non se coloca a preposición se hai algunha cantidade despois do millón: **trinta millóns dez** habitantes (30 000 010).

Ordinais

1.º/1. ^a	primeiro/primeira
2.º/2. ^a	segundo/segunda
3.º/3. ^a	terceiro/terceira
4.º/4. ^a	cuarto/cuarta
5.º/5. ^a	quinto/quinta
6.º/6. ^a	sexto/sexta
7.º/7. ^a	sétimo/sétima
8.º/8. ^a	oitavo/oitava
9.º/9. ^a	noveno/novena
10.º/10. ^a	décimo/décima
11.º/11. ^a	undécimo/undécima décimo primeiro/-a
12.º/12. ^a	duodécimo/duodécima décimo segundo/-a
13.º/13. ^a	décimo terceiro/terceira
14.º/14. ^a	décimo cuarto/cuarta
15.º/15	décimo quinto/quinta
16.º/16. ^a	décimo sexto/sexta
17.º/17	décimo sétimo/sétima
18.º/18	décimo oitavo/oitava
19.º/19	décimo noveno/novena
20.º/20. ^a	vixésimo/vixésima
21.º/21. ^a	vixésimo primeiro/-a
30.º/30. ^a	trixésimo/trixésima
32.º/32. ^a	trixésimo segundo/-a
40.º/40. ^a	cuadraxésimo/cuadraxésima
43.º/43. ^a	cuadraxésimo terceiro/-a
50.º/50. ^a	quincuaxésimo/quincuaxésima
60.º/60. ^a	sesaxésimo/sesaxésima
70.º/70. ^a	septuaxésimo/septuaxésima
80.º/80. ^a	octoxésimo/octoxésima
90.º/90. ^a	nonaxésimo/nonaxésima
100.º/100. ^a	centésimo/centésima
1000.º/1000. ^a	milésimo/milésima

- Todos os numerais ordinais admiten morfemas de xénero e de número. Nas formas compostas estes morfemas só se unen ao último elemento (**trixésimo quinta**).

O grupo nominal

- O grupo nominal componse do nome, ou substantivo, e dos seus determinantes e cualificativos: artigos, demostrativos, adxectivos cualificativos, frases subordinadas adxectivas etc. As partes do grupo nominal concordan en xénero e número co substantivo.

Nome ou substantivo

- É o núcleo da frase nominal e, dunha forma xeral, é o que designa as cousas. Así, todo o que pode ser collido, sentido, visto, sexan seres animados, inanimados ou conceptos abstractos, denomínase nome ou substantivo.
- O substantivo é **común** cando designa seres dunha especie de forma xenérica (**home**, **libro**, **ordenador** etc.) e **propio** cando denota un ser específico, de forma individualizada (**Sanxenxo**, **Lisboa**, **Helena** etc.).

Xénero

- En galego só hai dous xéneros: masculino e feminino.
- En xeral, son masculinos os substantivos rematados en **-o** e femininos os rematados en **-a**, pero hai excepcións (**o fantasma**, **a moto**, **o diadema**, **a tribo** etc.).
- Os substantivos que terminan en **-ista** ou **-e**, teñen a mesma forma para o masculino e o feminino: **o/a artista**, **o/a estudante**, **o/a cantante** etc.
- Os adxectivos que rematan en **-ista**, **-e** ou **-z** tamén teñen a mesma forma para os dous xéneros: **optimista**, **individualista**, **intelixente**, **alegre**, **feliz**, **capaz**, **perspicaz** etc.

Son **masculinos**: os nomes das letras (**o xe**, **o hache**); os substantivos de orixe grega terminados en **-ema** e **-oma** (**o problema**, **o cromosoma**); os nomes que acaban en **-me** (**o acedume**, **o abdome...** agás **a servidume**, **a mansedume**, **a negrume** e **a pesadume**) e os nomes das árbores froiteiras cando a froita que dan é masculina (**o plataneiro**, **o marmeleiro...** agás **a figueira**).

Son **femininos**: os nomes acabados en **-axe** (**a mensaxe**, **a viaxe**, **a equipaxe...** agás **o traxe**, **o paxe**, **o garaxe**) e os nomes das árbores froiteiras cando a froita que dan é feminina (**a maceira**, **a laranxeira...** agás **o castiñeiro**).

Formación do feminino

- En xeral, fórmase o feminino dos substantivos e adxectivos cambiando o **-o** final por un **-a** ou engadindo un **-a** ás terminacións **-r**, **-ín**, **-z** (no caso de substantivos) e vogal tónica: **alto/alta**, **traballador/traballadora**, **bailarín/bailarina**, **rapaz/rapaza**, **nu/núa**, **cru/crúa** etc.
- Os substantivos e adxectivos rematados en **-án** forman o feminino en **-á** (**curmán/curmá**, **irmán/irmá**, **compostelán/compostelá**, **catalán/catalá**, **cidadán/cidadá**, **san/sa**, **truán/truá**); ou en **-ana** (**folgazán/folgazana**, **larpán/larpana**, **paspán/paspana**, **papán/papana** etc.).
- Os rematados en **-és**, fano en **-esa**: **fregués/freguesa**, **vigués/viguesa**, **chinés/chinesa**; agás **cortés**, que é invariable.
- Dos substantivos rematados en **-ón**, algúns fan o feminino en **-oa**, pero tamén poden presentar outras formas: **anglosaxón/anglosaxoa**, **león/leoa**, **patrón/patroa**, **ladrón/ladra** ou **ladra** etc.; e algúns substantivos e adxectivos fano en **-ona**: **lambón/lambona**, **chorón/chorona**, **papaleisón/papaleisona**, **pasmón/pasmona** etc.

- Os adxectivos xentilicios rematados en vogal tónica presentan a mesma forma para o masculino e o feminino: **o/a marroquí, o/a somalí, o/a israelí, o/a hindú** etc.
- Hai palabras que presentan formas de feminino moi peculiares: heroe/**heroína**, tsar/**tsarina**, sacerdote/**sacerdotisa**, profeta/**profetisa**, poeta/**poetisa**, xudeu/**xudía**, rei/**raíña**, galo/**galiña**, príncipe/**princesa**, abade/**abadesa**, barón/**baronesa**, actor/**actriz**, emperador/**emperatriz**...

Número

- A categoría do número sérvenos para expresar a oposición entre o singular e o plural. O plural dos substantivos e dos adxectivos fórmase da seguinte maneira:
 - Palabras rematadas en vogal, ditongo ou **-n** engádeselles **-s** (**cadeira/cadeiras, marroquí/marroquís, xersei/xerseis, limón/limóns** etc).
 - Palabras rematadas en **-r** e **-z** engádeselles **-es** (**muller/mulleres, fogar/fogares**). No caso de **-z**, este cámbiase por **c** antes de facer o plural (**vez/veces, luz/luces**).
 - Palabras agudas rematadas en **-s** forman o plural engadindo **-es** (**deus/deuses, autobús/autobuses**).
 - Palabras rematadas en **-s** ou **-x**, ben sexa grave, esdrúxula ou que formen grupo consonántico, permanecen invariables á hora de formar o plural (**mércores, lapis, lux, unisex, luns**).
 - Palabras graves ou monosilábicas rematadas en **-l** forman o plural engadindo **-es** (**sol/soles, difícil/difíciles, túnel/túneles** etc.).
 - Palabras agudas de máis dunha sílaba rematadas en **-l** forman o plural substituíndose o **-l** por **-is** (**papel/papeis, español/españóis, civil/civís, caracol/caracois** etc).
 - No caso de palabras que rematan en consoantes distintas das aquí vistas, que son, na maioría, estranxeirismos ou cultismos, fórmase o plural engadíndolles **-s** (**club/clubs, pub/pubs, clip/clips, robot/robots, álbum/álbums** etc.).

Artigo

- Existen dous tipos de artigos en galego: o determinado e o indeterminado.

Artigo determinado

- Os artigos determinados (**o, a, os, as**) utilízanse cando falamos de algo en concreto, que é único ou que xa se mencionou antes.
 - Imos alugar **a** casa de meus país
 - Trouxeron **o** coche de sempre.
- Tamén o empregamos cando nos referimos a un aspecto ou a unha parte dun país ou dunha rexión: **o Exipto antigo, a Galicia actual**.
- Coas formas de tratamento e cos títulos usamos o artigo en todos os casos, agás para dirixirnos ao noso interlocutor.
 - A** señora González vive preto de aquí, non?
 - Señora González, **onde** vive vostede?
 - O** doutor Fidalgo traballa neste centro.
 - Doutor Fidalgo, **chámalo** por teléfono.

- O artigo determinado contrae coas preposicións **a, con, e de** e coa conxunción comparativa **ca**, formando:

	o	a	os	as
a	ao (ó)*	á	aos (ós)*	ás
con	co	coa	cos	coas
de	do	da	dos	das
ca	có	cá	cós	cás

* Aínda que na escrita poida representarse de dúas formas, a única pronuncia correcta é a de **ó/ós**.

- Existe tamén unha **segunda forma do artigo determinado (lo, la, los, las)** que se emprega obrigatoriamente tras da preposición **por** e do adverbio **u**.
 - Imos **polo** monte.
 - U-los** mozos que chegaron?
- Ademais destes contextos, a segunda forma do artigo poden aparecer nos seguintes casos:

- Despois das formas verbais rematadas en **-r** ou **-s**:
 - Non **compartímo-la** mesa con eles. (Compartimos + a)
 - Debes **deixa-los** libros no estante. (deixar + os)
- Despois dos pronomes enclíticos **-nos, -vos, -lles**, e dos pronomes tónicos **nós** e **vós**:
 - Déuno-lo** diñeiro que faltaba. (Deunos + o)
 - Vó-los** tres seguídeme. (Vós + os)
- Despois de **ambos/as, entrambos/as, todos/as, tras, (e) mais**:
 - Ámbalas** estudantes eran de Porriño. (Ambas + as)
 - Entrámbolos** dous fixemos o traballo. (Entrambos + os)
 - Tódolos** días facía o mesmo. (Todos + os)
 - Vinos **tralo** hórreo. (Tras + o)
 - Fomos eu e **maila** tía de Luísa. (E mais + a)

Artigo indeterminado

- Usamos os artigos indeterminados (**un, unha, uns, unhas**) para mencionar algo por primeira vez, cando non sabemos se existe ou para referirnos a un exemplar dunha categoría.
 - Queremos mercar **unha** casa en Sanxenxo.
 - Trouxeche **un** coche novo?
- Tamén empregamos o artigo indeterminado cando identificamos alguén pola súa profesión ou cando o valoramos.
 - A súa muller é **unha** xornalista moi coñecida.
- O artigo indeterminado contrae coas preposicións **con, de e en**:

	un/s	unha/s
con	cun/cuns	cunha/cunhas
de	dun/duns	dunha/dunhas
en	nun/nuns	nunha/nunhas

Casos de omisión do artigo

- En xeral, os artigos non se usan cos substantivos propios (nomes de persoas, de continentes, de países e de cidades), agás cando forma parte do nome: **A Habana, O Cairo** etc. O seu uso é opcional con algúns países: **(A) India, (O) Brasil, (O) Perú** etc.
- Tampouco empregamos o artigo cando falamos dunha categoría ou de substantivos non contables:
 - Tes **coche**?
 - Merca **sal** cando vaias ao súper.
 - Necesito **leite** para facer a sobremesa.

Os demostrativos

- Serven para referirse a algo, con referencia á súa distancia no espazo ou no tempo, con respecto á persoa que fala. Están en relación cos adverbios de lugar **aquí** (preto de quen fala), **aí** (preto de quen escoita) e **alí/alá** (lonxe de ambos).

	Masculino		Feminino		Neutro
	Singular	Plural	Singular	Plural	
aquí	este	estes	esta	estas	isto
aí	ese	eses	esa	esas	iso
alí/alá	aquel	aqueles	aquela	aquelas	aquilo

- **Este** avión á bastante novo, pero **aquel** estacionado alí é vellísimo.
- Coas formas neutras referímonos a algo descoñecido ou que non queremos ou non podemos identificar cun substantivo.
 - **Que é isto?** Non entendo nada.
 - **Iso?** É a tradución do informe anual.
- Cando acompañan un substantivo, os demostrativos funcionan como determinantes ou adxectivos, concordando co devandito substantivo en número e xénero. Xeralmente van diante, a non ser que haxa outro determinante que ocupe esta posición:
 - **Estas** lentes son graduadas.
 - As cadeiras **esas** comprámolos nas rebaixas.
- Cando os demostrativos aparecen sos, substituíndo os substantivos, denomínanse **pronomes**.
 - **Estes** son os que procuraba.
 - Gústanme **aquelas** brancas. Podo levalas?
- Os demostrativos contraen coas preposicións **de** e **en**:

	este(s)/ esta(s)	ese(s)/ esa(s)	aquel(es)/ aquela(s)
de	deste(s)/ desta(s)	dese(s)/ desa(s)	daquel(es)/ daquela(s)
en	neste(s)/ nesta(s)	nese(s)/ nesa(s)	naquel(es)/ naquela(s)

- Traballo **naquel** edificio con cristais negros.
- Quen é o dono **deste** coche?
- A mesma contracción ocorre cos demostrativos neutros:

	isto	iso	aquilo
de	disto	diso	daquilo
en	nisto	niso	naquilo

- **Ti** sabes algo **disto**?

Os posesivos

- Os posesivos utilízanse para identificar algo ou alguén referíndose ao seu posuidor. Concordan en xénero e número coa cousa posuída e varían segundo o posuidor (eu = **miña** casa; ti = **túa** casa...)

	Masculino		Feminino	
	Singular	Plural	Singular	Plural
(eu)	meu	meus	miña	miñas
(ti)	teu	teus	túa	túas
(el/ela/vostede)	seu	seus	súa	súas
(nós)	noso	nosos	nosa	nosas
(vós)	voso	vosos	vosa	vosas
(eles/elas/vostedes)	seu	seus	súa	súas

- Cando acompañan o substantivo, xeralmente diante destes, os posesivos funcionan como determinantes ou adxectivos:
 - **Gústame o meu** traballo.
- Cando van sos, substituíndo un substantivo xa mencionado ou coñecido polo interlocutor, os posesivos funcionan como pronomes:
 - **Este libro é meu.**
- Como determinante ou adxectivo, o posesivo vai obrigatoriamente con artigo determinado, pero en certos contextos o artigo pode aparecer elidido:
 - Con nome de parentesco:
 - **Onte falei con meu** pai.
 - **Miña** muller traballa toda a tarde.
 - En exclamacións ou vocativos:
 - **Meus** amigos! Non sei como agradecervos...
- As formas do masculino singular (**meu, teu, seu, noso, voso**) poden ser usadas coa preposición **de** para indicar pertenza exclusiva (Xa tiña moitas terras **de seu** cando casou); ou co significado de “por si mesmo” ou “pola súa natureza” (**Coñézote e sei que es xeneroso de teu**).

Os pronomes persoais

- Os pronomes persoais son palabras que designan as persoas que participan no discurso. A forma dos pronomes persoais cambia segundo a súa función na oración. O pronome persoal é **tónico** se funciona como suxeito, e **átónico** se ten outras funcións.

Pronomes persoais en función de suxeito

1. ^a pers. singular	eu	● Eu teño frío, e ti?
2. ^a pers. singular	ti	● Ti tes a culpa de todo.
3. ^a pers. singular	el, ela	● El é músico e ela cantante.
1. ^a pers. plural	nós	● Nós chegamos ás 5 en punto.
2. ^a pers. plural	vós	● Vós deixastes a porta aberta cando saístes onte.
3. ^a pers. plural	eles, elas	● Eles teñen máis experiencia, pero esfórzanse menos.

- Os pronomes suxeito utilízanse para resaltar unha persoa por oposición a outras ou cando a súa ausencia pode levar a confusión ou malentendido, principalmente na terceira persoa.

- **Vós** traballades nun banco, non?

- **Eu** sí, pero **ela** non; **ela** ten un salón de peiteados.

- Vostede** e **vostedes** son as formas de cortesía en singular e plural, respectivamente. Trátase de formas de segunda persoa, pero esixen o verbo e os pronomes de terceira persoa. Empréganse en relacións xerárquicas, con descoñecidos dunha certa idade ou con persoas máis vellas en xeral. Hai unha gran variación de usos segundo o contexto social ou xeográfico.

Pronomes persoais con preposición

1. ^a pers. singular	min*	● Hai algunha mensaxe para min?
2. ^a pers. singular	ti	● Estes días pensei moito en ti.
3. ^a pers. singular	el, ela**	● Fágoo por ela. Por el non, que non o merece.
1. ^a pers. plural	nós	● O neno é moi pequeno e aínda non dorme sen nós.
2. ^a pers. plural	vós	● Quería coñecervos. Todos falan moi ben de vós.
3. ^a pers. plural	eles, elas	● Quéixase das amigas, pero sempre está con elas***.

*Coa primeira persoa do singular, as preposicións **entre, agás, excepto, fóra, menos, salvo** levan a forma do pronome suxeito.

- **Entre** ti e **eu** xa non hai segredos.

- Calquera pode facer isto **agás/excepto/fóra/salvo/menos eu.**

Os pronomes persoais **el, ela, eles, elas contraen coas preposicións **de** e **en**, formando, respectivamente, **nel, nela, neles, nelas** e **del, dela, deles, delas**:

- O pantalón azul é **del** e o verde, **dela.**

- Onde está a lista de asistentes? Teño que pór uns comentarios **nela.**

***Coa preposición **con**, os pronomes adoptan formas especiais do seguinte xeito:

1.ª singular: **comigo**

2.ª singular: **contigo**

3.ª singular: **consigo**

1.ª plural: **connosco**

2.ª plural: **convosco**

3.ª plural: **consigo**

- Non obstante, o emprego destas formas é opcional, xa que tamén podemos empregar a preposición **con** e as formas pronominais que presentamos anteriormente, agás na primeira e na segunda persoas do singular.

- Ven **comigo** agora mesmo.

- Temos que falar **con vós/convosco.**

- Trouxo **con el/consigo** todo o material de aula.

Pronomes persoais reflexivos

1. ^a pers. singular		déitome
2. ^a pers. singular		déitaste
3. ^a pers. singular		déitase
1. ^a pers. plural		deitámonos
2. ^a pers. plural		deitádesvos
3. ^a pers. plural		déitanse

Pronomes persoais complemento de obxecto directo (COD)

1. ^a pers. singular	me	● Ves me ben?
2. ^a pers. singular	te	● Non te quero ver por aquí.
3. ^a pers. singular	o, a	● Hoxe é o seu aniversario e non a penso molestar.
1. ^a pers. plural	nos	● Deixáron nos tres horas na sala de espera.
2. ^a pers. plural	vos	● Quen vos levará ao coleio?
3. ^a pers. plural	os, as	● As nenas non as vexo desde o ano pasado.

- Os pronomes COD **o, a, os** e **as** utilízanse tanto para persoas como para obxectos. Diante do verbo, aparecen sempre nestas formas, pero, cando van despois do verbo, poden presentarse noutras grafías, dependendo da terminación do verbo que os precede.

- Cando o verbo co que van remata en **-r** ou **-s**, estas grafías desaparecen e os pronomes aparecen nas formas **lo(s)/la(s)**:

- Non penso molestala, señora Elvira.

- Os nenos? Pois deixámo**los** cos avós.

- Cando o verbo co que van remata en ditongo, adquiren as formas **no(s)/na(s)**:

- O meu aniversario celebreamos só cos amigos máis íntimos.

- A túa carteira gardouna María nese caixón.

- O** é tamén un pronome COD neutro e pode substituír unha parte do texto, que pode ser unha oración ou un enunciado:

- Isto compreino en París, gústache?

- A que hora chega o avión de Miro?

- Non **o** sei. Vouno mirar na pantalla.

Pronomes persoais como complemento de obxecto indirecto (COI)

- Os pronomes COI só se diferencian dos COD nas formas de segunda e terceira persoa.

1. ^a pers. singular	me	● Non me dixeches a verdade.
2. ^a pers. singular	che	● Podo contarche unha cousa?
3. ^a pers. singular	lle	● Tes que devolver lle estas entradas á rapaza da recepción.
1. ^a pers. plural	nos	● Os Reis trouxéron nos moitos agasallos este ano.
2. ^a pers. plural	vos	● Se queredes, sácvos a foto.
3. ^a pers. plural	lles	● Non lles demos ningunha explicación aos rapaces.

- Cando aparecen xuntos, os pronomes COI e os COD contraen da seguinte forma:

COI	COD		
me che lle nos vos lles	o a os as	mo, ma, mos, mas	● <i>Estas cartas, deumas Luísa.</i>
		cho, cha, chos, chas	● <i>Queres isto? Pois déixocho.</i>
		llo, lla, llos, llas	● <i>Non o sei, voullo preguntar a Luís.</i>
		nolo, nola, nolos, nolas	● <i>A chave?</i> ○ <i>Entregóunola a conserxe.</i>
		volo, vola, volos, volas	● <i>As publicacións enviaréivolos logo.</i>
		llelo, llela, llelos, llelas	● <i>Estes xoguetes lévallelos aos nenos do orfanato.</i>

Colocación dos pronomes átonos

- Por regra xeral, a orde de colocación dos pronomes átonos é: verbo + COI + COD. Os pronomes colócanse sempre despois do verbo e unidos a el.
 - *Gustou**me** moito a obra do outro día.*
 - *De**ille** todo o que tiña.*
- Non obstante, hai determinados contextos nos que o pronome se coloca diante do verbo e separado deste:
 - Despois de palabras que marcan subordinación (**que, aínda que, sempre que, xa que, posto que, se...**):
 - *Dixo **que se** xubilaba nesa empresa.*
 - *Axúdoche **se me** deixas a moto.*
 - Despois de adverbios ou expresións que indican negación (**non, nunca, xamais, tampouco...**) e dúbida (**quizais, talvez, seica, disque**):
 - *Nunca **o** vin por esta zona.*
 - *Xamais **che** dirá a verdade.*
 - *Seica **lle** deron un premio de poesía.*
 - Despois dalgúns outros adverbios (**xa, aínda, tamén, sempre, ben, mal, só, axiña, logo, máis, menos, aquí, aí, alí...**):
 - *Sempre **me** ducho pola noite.*
 - *Querías este libro? Pois **aquí o** tes.*
 - *Xa **lle** dixen que non dispoño deste material.*
 - Despois dalgúns pronomes indefinidos (**algo, nada, ningún, alguén, calquera, mesmo, bastante...**):
 - *Ningúen **me** deu a resposta correcta.*
 - *Algo **me** di que isto non está ben.*
 - Despois de interrogativos (**que, por que, como, quen, onde, cando, canto, como...**), exclamativos (**que, como, canto...**), ou frases desiderativas:
 - *Quen **che** dixo esta barbaridade?*
 - *Cando **lle** daremos o regalo?*
 - *Canto **me** alegro por tí!*
 - *Deus **me** valla!*
- Hai casos nos que a posición do pronome é variable:
 - Diante de preposicións, o pronome pode ir despois da preposición ou despois do verbo:
 - *Os profesores temos o compromiso de **lles** axudar aos alumnos./Os profesores temos o compromiso de axudar**lles** aos alumnos.*

- Nas perífrases verbais os pronomes poden colocarse despois do verbo principal, despois da conxunción ou preposición que forma parte da perífrase ou detrás do infinitivo:
 - *Tes**me** que facer un favor.*
 - *Tes que **me** facer un favor.*
 - *Tes que facer**me** un favor.*
 - *Estiven chamá**ndote** toda a mañá.*
 - *Estí**vente** chamando toda a mañá.*
- Nas perífrases de participio, o pronome só se coloca despois do verbo auxiliar (ou conxugado), agás nos casos de excepcións mencionados anteriormente:
 - *Té**ño** visitado alí algunhas veces.*
 - *Non **che** dou feito isto ata mañá.*

Acentuación

- De acordo coa posición da sílaba tónica, as palabras que teñen máis dunha sílaba clasifícanse en **agudas, graves e esdrúxulas** e a súa acentuación faise da seguinte forma:
 - **Agudas:** son as palabras nas que a sílaba tónica é a última. Levan acento gráfico, chamado acento agudo, cando rematan en **vogal, vogal + n, vogal + s e vogal + ns: mañá, paté, refén, francés, composteláns...**
 - **Graves:** son palabras nas que a sílaba tónica é a penúltima. Levan acento cando rematan en consoante que non sexa **-n** ou **-s** ou en grupo consonántico distinto de **-ns: difícil, álbum, carácter, tórax...**
 - **Esdrúxulas:** son palabras nas que a sílaba tónica é a antepenúltima; sempre levan acento: **médico, bágoa, cónxuxe, ávido, sílaba...**

Outras regras de acentuación

- Os **estranxeirismos** correntes en galego seguen as devanditas regras de acentuación: **popurrí, xampús, accésit, cámping, párkinson, cárdigan.**
- Os **monosílabos** non se acentúan, agás nos casos do acento diacrítico: **da, das** (contracción preposición + artigo)/**dá, dás** (formas do presente indicativo do verbo dar); **pe** (nome da letra)/**pé** (parte do corpo) etc.
- Cando un verbo leva pronomes complemento ou a segunda forma do artigo, o conxunto que forman considérase unha única palabra para fins de acentuación: **vímolos no parque, fixémo-la cea, deixóullelos aos fillos...**
- Acentúanse as vogais **i, u** tónicas, se estas van precedidas ou seguidas doutra vogal, para indicar que forman parte de sílabas distintas: **ruído, saúde, oír...**

! ATENCIÓN

- En galego **non** se acentúan:
 - Os monosílabos, salvo nos casos que levan acento diacrítico ou diferencial: **son, voz, po, nu, cru...**
 - As palabras agudas rematadas en ditongo decrecente, seguidas ou non de **s: falou, cantei, metais, aneis, anzois...**
 - Os adverbios en **-mente: tranquilamente, rapidamente, facilmente, habilmente...**
 - Os interrogativos e exclamativos: **Que queres? Cantos somos? Que sorpresa!**

resumo gramatical

Principais casos de acentuación diacrítica ou diferencial

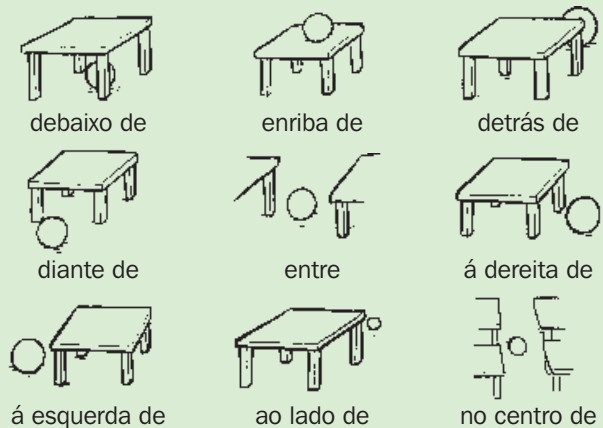
á (a prep. + a artigo)	a (artigo; pron.; prep.)
bóla ('esfera')	bola (peza de pan)
cá (ca + a)	ca (conx.)
có (ca + o)	co (con + o)
cómpre ('é mester')	compre ('merque')
dá (pres. e imp. de dar)	da (de + a)
dó ('compaixón')	do (de + o)
é (pres. de ser)	e (conx.)
fóra (adv.)	fora (antepret. de ser e ir)
má ('ruín')	ma (me + a)
máis (adv. e pron..)	mais (conx.)
nó (subst.)	no (en + o)
nós (pron. tónico; pl. de nó)	nos (en + os; pron. átono)
ó (a + o)	o (artigo; pron.)
óso (do corpo)	oso (animal)
pé (parte do corpo)	pe (letra)
pór (poñer)	por (prep.)
présa (apuro)	presa (prendida; presada)
sé (sede eclesiástica; imp. de ser)	se (conx.; pron.)
só (adv. e adx.)	so (prep.)
té (infusión)	te (pron.; letra)
vén (pres. de vir)	ven (pres. de ver; imp. de vir)
vés (pres. de vir)	ves (pres. de ver)
vós (pron. tónico)	vos (pron. átono)

Preposicións e locucións prepositivas

Espazo: posición e movemento

a: dirección, distancia	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Imos a Rianxo.</i> ● <i>Allariz está a dez quilómetros.</i>
ante: diante de	● <i>Atopámonos ante o Palacio Real.</i>
ata/deica: punto de chegada (deica precisa o punto de partida = <i>de aquí/alí</i>)	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Camiñamos ata a entrada da catedral.</i> ● <i>Imos deica Santiago.</i>
baixo: posición inferior	● <i>Coloca as botellas baixo a mesa.</i>
contra: contacto; dirección contraria.	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Apoíouse contra a parede para evitar a caída.</i> ● <i>Ía contra o vento.</i>
de: procedencia (lonxe/preto de)	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Somos de Celanova.</i> ● <i>Barrantes está preto de Vilanova de Arousa.</i>
desde/dende: punto de partida	● <i>Veú andando desde o centro.</i>
en: localización, medio de transporte	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Ribadeo está en Lugo.</i> ● <i>Iremos en tren.</i>
entre: localización no medio de dúas ou máis cousas.	● <i>Encontrei unha postal entre os meus libros.</i>
onda: proximidade; o mesmo lugar.	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>A perruquería está onda a parada de autobús.</i> ● <i>Foi onda as fillas e aínda non volveu.</i>

para: dirección	● <i>Marchou para Suíza cando era moi novo.</i>
por: movemento dentro ou a través do espazo.	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Gústame pasear por esta alameda.</i> ● <i>O ladrón entrou por un burato no teito.</i>
sobre: localización nun espazo superior.	● <i>Estenda a masa sobre unha superficie fría.</i>
tras: detrás de, máis aló de.	● <i>A súa aldea está tras aquela montaña.</i>
xunta: ao lado de, preto de.	● <i>Deixei a carteira xunta o ordenador.</i>

Tempo

a + hora	● <i>Levántome ás oito.</i>
ata + punto límite no tempo	● <i>Espérote ata as cinco.</i>
antes/despois de	● <i>Sempre chamo a miña nai antes de deitarme.</i>
contra + hora imprecisa	● <i>Din que chegan contra o mediodía.</i>
de + día/noite.	● <i>Prefiro descansar de día e estudar de noite.</i>
de + inicio a + fin	● <i>Traballamos das* 9.00 ás 15.00 h.</i>
desde/dende + punto no tempo	● <i>Non vexo a Xavier desde o inverno pasado.</i>
durante + tempo que dura ou no que transcorre algo	● <i>Durante o curso académico case non vén por aquí.</i>
en + mes/estación/ano	● <i>O aniversario dela é en xullo.</i>
entre + dous puntos de referencia temporal que determinan un intervalo.	● <i>Estarei na casa entre as dúas e as sete da tarde.</i>
para + tempo exacto ou aproximado; duración.	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Para Nadal xa estaremos de volta.</i> ● <i>Temos conversa para toda a tarde.</i>
por + parte do día	● <i>Nunca traballo pola** tarde.</i>
sobre + hora aproximada	● <i>Chegou sobre as dúas da madrugada.</i>

* Recorda que **de + as = das** e **a + as = ás**.

** Recorda que **por + las** (segunda forma do artigo) = **polas**

Outros usos

a: modo ● <i>Filete á prancha; linguado ao forno.</i>
agás/excepto/fóra/menos/salvo: exclusión ● <i>Todos xa tiñamos algunha noción do tema, agás esa parella.</i>
ante: en presenza de ● <i>Ante tantas dificultades decidiu regresar ao seu país.</i>
baixo: influencia ou dependencia ● <i>Non lle fagas caso porque está baixo os efectos do alcohol.</i>
canda: coincidencia temporal e compañía ● <i>Iremos canda os outros rapaces.</i>
con Compañía: ● <i>Fun ao cine con Mauricio.</i> Acompañamento: ● <i>Polo con patacas.</i> Instrumento: ● <i>Cortei as fichas con aquelas tesoiras.</i> Composición: ● <i>Unha casa con moitos cuartos.</i>
contra: en oposición a ● <i>Non faremos nada contra a súa vontade.</i>
de Material: ● <i>Un abrigo de la.</i> Partitivo, con substantivos non contables: <i>un pouco de arroz; 200 gramos de queixo.</i> Pertenza ou posesión: ● <i>Esta é a casa de Adolfo.</i> Finalidade: ● <i>Máquina de escribir.</i> Causa: ● <i>Chorou de susto.</i> Modo: ● <i>Fixoo de malas maneiras.</i>
entre Cooperación: ● <i>Entre todos acabaremos todo antes do previsto.</i> Relación ou comparación: ● <i>Non atopo ningunha diferenza entre un e outro.</i>
para/por Para + finalidade: ● <i>Necesito diñeiro para o alugamento deste mes.</i> Para + destinatario: ● <i>Este paquete é para o teu irmán.</i> Por + causa: ● <i>Víaxa moito polo seu traballo.</i>
segundo Concordancia, opinión: ● <i>Segundo as leis, isto é un delito.</i> Simultaneidade: ● <i>Segundo escoita a gravación, anota no caderno os puntos máis interesantes.</i>
sen: ausencia ● <i>Eu prefiro tomar o café sen azucre.</i>
sobre Tema: ● <i>Estiven nunha mesa redonda sobre a situación dos minusválidos.</i> Valoración aproximada: ● <i>O cativo tería sobre catro anos.</i>

Interrogativos

- Os pronomes e os adverbios interrogativos substitúen o elemento descoñecido na pregunta de resposta aberta.

Que, cal/cales

- Empregamos **que** en preguntas abertas con ou sen referencia a un substantivo en concreto.
 - *Que fixestes durante as vacacións?*
 - *Que restaurante me recomendas en Lisboa?*

- Cando preguntamos por algo ou alguén dentro dun conxunto, normalmente para propoñer unha escolla ou exclusión, empregamos **cal/cales**:

- *En vermello temos estes tres modelos, cal prefires?*

Tamén podemos empregar **cal de** cando o substantivo se menciona ou non no momento pero se entende polo contexto:

- *Cal dos* dous consideras máis axeitado para o traballo?*
- *Cal delas* é a túa moza?*
- *Cal destes* bolsos é máis caro?*

* Recorda: de + os = dos; de + elas = delas, de + estes = destes

Outros interrogativos

- Para preguntar por...

persoas	quen	● <i>Quen trouxo estas flores?</i>
unha cantidade	canto/a/os/as	● <i>Cantas veces estiveches en Galicia?</i>
un lugar	onde	● <i>Onde tes o móbil?</i>
un momento no tempo	cando	● <i>Cando chegaches a Santiago?</i>
o modo	como	● <i>Como fostes? En avión ou en barco?</i>
o motivo	por que	● <i>Por que choras, muller?</i>
a finalidade	para que	● <i>Para que me chamaron outra vez?</i>

RECORDA

Cando os interrogativos van acompañados dunha preposición, esta colócase antes deles.

- *Con quen saiches onte?*
- *Con Tais.*
- *Desde onde chamas?*
- *Desde o bar da esquina.*
- *Sobre que tratou a conferencia?*
- *Sobre reciclaxe.*
- *Ata cando vos quedades?*
- *Ata o mércores.*
- *Para cantas persoas preparo a cea?*
- *Para oito, como máximo.*

Comparación

- A estrutura comparativa componse de dous elementos básicos. O primeiro é un adverbio que indica superioridade, igualdade ou inferioridade (respectivamente, **máis, tan/tanto(s)/tanta(s), menos**); o segundo, unha partícula: **que, ca** ou **do que** para as comparacións de superioridade e inferioridade), e **coma/como** (para a comparación de igualdade). Cando a segunda parte da comparación é un verbo, emprégase **do que**.
- Na maioría dos casos **que/ca** e **coma/como** úsanse indistintamente. Pero cando o segundo termo da comparación é un pronome persoal, faise obrigatorio o emprego de **ca/coma**.
 - *A miña irmá é máis alta ca min.*
 - *Traballamos tanto coma eles.*
- A partícula **ca** contrae co artigo determinado:
 - ca + a = **cá**; ca + as = **cás**; ca + o = **có** e ca + os = **cós**.
 - *O teu coche consome máis ca o/có meu.*

Superioridade

- Con nomes:
 - A Coruña ten **máis** habitantes **ca/que** Ourense.
- Con adxectivos:
 - Vigo é **máis** grande **ca/que** Santiago.
 - A casa dela é **máis** moderna **ca a/cá/que a** miña.
- Con verbos:
 - Os mozos **viáxan máis que os/cós** vellos.
 - Eles **falan máis do que** traballan.
- Ademais das formas analíticas **máis bo, máis malo e máis grande**, pódense empregar no seu lugar, respectivamente, as formas especiais **mellor, peor e maior**.

Igualdade

- Con nomes:

● Esta casa ten	tanto espazo	
	tanta luz	coma/como a outra.
	tantos cuartos	
	tantas ventás	
- Con verbos:

● Carlos e eu temos	o mesmo coche.
	a mesma idade.
	os mesmos gustos.
	as mesmas afeccións.
- Con adxectivos:
 - Aquí as casas son **tan** caras **coma/como** no meu país.
- Con verbos:
 - Traballa **tanto coma/como** folga.

Inferioridade

- Con nomes:
 - No meu país hai **menos** bares **ca/que** aquí.
- Con verbos:

● Esta casa non ten	tanto espazo	
	tanta luz	coma/como a outra
	tantos cuartos	
	tantas ventás	
- Con adxectivos:
 - Esta casa é **menos** luminosa **ca as/cás/que as** outras.
 - O seu barrio é **menos** tranquilo **ca o/có/que o** meu.
 - Aquí as casas **non son tan** caras **coma/como** no meu país
- Con verbos:
 - Eles **traballan menos do que** din.

O superlativo relativo

- É o grao máis alto que se lle pode atribuír a algo ou a alguén por un adxectivo ou adverbio.
 - A ría de Arousa é a **máis** grande **de** Galicia.
 - O Nilo e o Amazonas son os ríos **máis** longos **do** mundo.
 - Sar é o barrio **máis** emblemático **de** Santiago de Compostela.

VERBOS

Conxugacións

- En galego existen tres conxugacións, que se distinguen polas terminacións: **-ar** (primeira conxugación), **-er** (segunda) e **-ir** (terceira). Algunhas formas dos verbos da segunda e da terceira conxugación son moi similares. A maioría das irregularidades danse nestes dous grupos.

Verbos reflexivos

- Son verbos que se conxugan cos pronomes reflexivos **me, te, se, nos, vos, se**: **chamarse, levantarse, deitarse, bañarse...**
 - (Eu) **chámome** Abel. (**chamarse**)
- Hai verbos que poden converterse en reflexivos cando a acción recae no propio suxeito.
 - Maruxa **lava a roupa**.
 - Maruxa **lávase**.

Verbos que funcionan como gustar

- Existe un grupo de verbos (**gustar, encantar, apetecer, interesar, custar, doer** etc.) que se conxugan case sempre na terceira persoa (do singular, se van seguidos dun nome en singular ou dun infinitivo; e do plural, se van seguidos dun substantivo en plural). Estes verbos van acompañados sempre dos pronomes de COI **me, che, lle, nos, vos, lles** e expresan sentimentos e opinións respecto a cousas, persoas ou actividades.

(A min)	gústame o cine/bailar/gústanme as
(A ti)	películas de acción
(A el/ela/vostede)	gústache o cine/bailar/gústanche as
(A nós)	películas de acción
(A vós)	gústalle o cine/bailar/gústanlle as
(A eles/elas/vostedes)	películas de acción
	gústanos o cine/bailar/gústannos as
	películas de acción
	gústavos o cine/bailar/gústanvos as
	películas de acción
	gústalles o cine/bailar/gústanlles as
	películas de acción

- **Cústame** moito pronunciar o xe.
- A Xulio **encántalle** Luz Casal.
- Que **vos parece** este cadro?
- **Dóenme** moito os pés.
- Con estes verbos, úsase **a** + pronome tónico (**a min, a ti, a el/ela/vostede, a nós, a vós, a eles/elas/vostedes**) cando queremos contrastar diferentes persoas.
 - **A vós que vos pareceu** a película?
 - **A min encantoume**.
 - **Pois a min pareceume** moi lenta.

Presente do indicativo

	FALAR	COMER	ESCRIBIR
(eu)	falo	como	escribo
(ti)	falas	comes	escribes
(el/ela/vostede)	fala	come	escribe
(nós)	falamos	comemos	escribimos
(vós)	falades	comedes	escribides
(eles/elas/vostedes)	falan	comen	escriben

- A terminación da primeira persoa do singular é igual nas tres conxugacións.
- As terminacións da segunda e da terceira conxugacións son iguais, agás na primeira e na segunda persoas do plural (**nós** e **vós**).

Empregamos o presente de indicativo para:

- Facer afirmacións atemporais:
 - *Unha semana **ten** sete días.*
- Falar de feitos que se producen cunha certa frecuencia ou regularidade:
 - ***Como** na casa **todos os días**.*
- Falar do presente cronolóxico:
 - ***Vai** moi **bo tempo**.*
- Pedir cousas e accións en preguntas:
 - ***Déixasme** un bolígrafo?*
- Falar de intencións firmes:
 - ***Mañá devólvoche** o libro.*
- Relatar en presente histórico:
 - ***Rosalía de Castro nace** en Santiago de Compostela en 1838.*
- Formular hipóteses:
 - *Se **me toca** a lotería, **deixo de traballar**.*
- Dar instrucións:
 - ***Segues** todo recto e logo **xiras** á dereita.*

Pretérito

	FALAR	COMER	ESCRIBIR
(eu)	falei	comín	escribín
(ti)	falaches	comiches	escribiches
(el/ela/vostede)	falou	comeu	escribiu
(nós)	falamos	comemos	escribimos
(vós)	falastes	comestes	escribistes
(eles/elas/vostedes)	falaron	comeron	escribiron

- O pretérito emprégase para relatar accións pasadas, relacionadas ou non co presente.
 - *Esta semana **coñecín** moita xente interesante.*
 - *Ontes **ceei** cuns amigos.*
 - *O mes pasado **descubrín** un restaurante xenial.*

Verbos con terminacións irregulares

- Os verbos seguintes presentan irregularidades propias na raíz e teñen unhas terminacións especiais no pretérito, independentemente da conxugación á que pertencen.

ESTAR	estiv-	
DICIR	dix-	-en
FACER	fix-	-eches
TER	tiv-	-o
PODER	puid-	-emos
POÑER	pux-	-estes
QUERER	quix-	-eron
TRAER	troux-	
SABER	soub-	

ATENCIÓN

Na primeira e na terceira persoas do singular dos verbos regulares, a última sílaba é tónica; nos irregulares, en cambio, a sílaba tónica é a penúltima.

- Os verbos **ir** e **ser** teñen a mesma forma no pretérito.

	IR/SER
(eu)	fun
(ti)	fuches
(el/ela/vostede)	foi
(nós)	fomos
(vós)	fostes
(eles/elas/vostedes)	foron

Copretérito

	FALAR	COMER	ESCRIBIR
(eu)	falaba	comía	escribía
(ti)	falabas	comías	escribías
(el/ela/vostede)	falaba	comía	escribía
(nós)	falabamos	comíamos	escribíamos
(vós)	falabades	comíades	escribíades
(eles/elas/vostedes)	falaban	comían	escribían

ATENCIÓN

Na primeira e na segunda persoas do plural, ocorre un cambio de sílaba tónica.

- Os verbos que presentan formas irregulares no copretérito son:

	SER	PÓR	TER	VIR
(eu)	era	puña	tiña	viña
(ti)	eras	puñas	tiñas	viñas
(el/ela/vostede)	era	puña	tiña	viña
(nós)	eramos	puñamos	tiñamos	viñamos
(vós)	erades	puñades	tiñades	viñades
(eles/elas/vostedes)	eran	puñan	tiñan	viñan

ATENCIÓN

Os verbos derivados dos anteriores tamén presentan as mesmas irregularidades: *repor*, *compor*, *supor*, *recompor*, *sobrepór*, *antepór*, *ater*, *reter*, *conter*, *previr*, *intervir*, *sobrevir* etc.

Usos do copretérito

- Para describir as circunstancias que rodean un acontecemento pasado.
 - *Como **estabamos** cansos, quedamos na casa.*
 - *Ontes non **tiña** ganas de cociñar e fun comer fóra.*
- Para realizar descrições en pasado.
 - *Ontes vin a Marta. **Estaba** guapísima.*
 - *A nosa casa da aldea **era** enorme e **tiña** moita luz.*
- Para falar de costumes no pasado.
 - *De neno, sempre **ía** ao campo visitar os meus avós.*
 - *Na miña época de estudante, **durmía** moi pouco.*

Relatar en pasado

- Un relato é unha sucesión de feitos que contamos utilizando o pretérito e o copretérito. Facemos avanzar a historia con cada novo feito que presentamos.
 - *Aquel día Xan non **oíu** o despertador e **espertou** media hora tarde. **Saíu** da casa sen almorzar e **colleu** un taxi. Por sorte, **conseguiu** chegar a tempo ao aeroporto.*
- En cada feito podemos “deter a acción” e “mirar” as circunstancias que a rodean. Para isto, usamos o copretérito.
 - *Aquel día Xan **estaba** moi canso e non **oíu** o despertador, así que **espertou** media hora tarde. Como non **tiña** tempo, **saíu** de casa sen almorzar e **colleu** un taxi. Por sorte, non **había** moito tráfico e **conseguiu** chegar ao aeroporto a tempo.*
- A elección que facemos entre pretérito e copretérito non depende da duración das accións, senón da maneira na que queremos presentalas e da súa función no relato.
 - *Onte, como **estaba chovendo**, non **saín**.* (Non interesa o fin da chuvia: presentámola como unha circunstancia de “non saír”)
 - *Onte, **estivo chovendo** todo o día e non **saín**.* (Informo da duración da chuvia e do feito de “non saír”)

Futuro

- O futuro fórmase engadindo ao infinitivo as terminacións **-ei**, **-ás**, **-á**, **-emos**, **-edes** e **-án**.

	FALAR	BEBER	VIVIR
(eu)	falarei	beberei	vivirei
(ti)	falarás	beberás	vivirás
(el/ela/vostede)	falará	beberá	vivirá
(nós)	falaremos	beberemos	viviremos
(vós)	falaredes	beberedes	viviredes
(eles/elas/vostedes)	falarán	beberán	vivirán

- Hai moi poucos verbos irregulares. Estes presentan un cambio na raíz, pero teñen as mesmas terminacións cós verbos regulares.

DICIR	FACER
direi	farei
dirás	farás
dirá	fará
diremos	faremos
diredes	faredes
dirán	farán

- Usamos o futuro para referirmos ao futuro cronolóxico dunha maneira neutra. Utilizámolo para facer predicións ou para expresar que algo ocorrerá inexorablemente.
 - *Mañá **fará** sol en todo o país.*
 - *As cartas **din** que **terás** moitos fillos.*
 - *O sol **sairá** mañá ás 6.42 h.*
- Tamén usamos este tempo para formular hipóteses sobre o futuro ou o presente, algunhas veces acompañado por marcadores como **seguramente**, **probablemente**, **posiblemente**, **seguro que**, **creo que** etc.
 - *Non atopo a camisa azul en ningún lado, víchela?*
○ *Pois **estará** na lavandería. Vouna recoller pola tarde.*
 - *Que vas facer esta noite?*
○ *Pois seguramente **quedarei** na casa. E ti?*
 - *Eu creo que **sairei** tomar algo por aí.*

ATENCIÓN

Para falar de plans, intencións e accións futuras en galego emprégase máis frecuentemente o presente de indicativo ou a perífrase **ir** + infinitivo.

- *Mañá **temos** a comida na casa. **Axúdasme?***
- *Pois non **podo**. **Vou falar** co propietario do piso ás 12 h e non sei a que hora **volvo**.*

Imperativo afirmativo

- O imperativo afirmativo en galego ten catro formas: **ti** e **vós** (informal) e **vostede** e **vostedes** (formal).

	PENSAR	COMER	PARTIR
(ti)	pensa	come	parte
(vós)	pensade	comede	partide
(vostede)	pense	coma	parta
(vostedes)	pensen	coman	partan

- As formas para **ti** e **vós** obtéñense eliminando o **-s** final da forma correspondente en presente.

estudas, **estuda** estudades, **estudade**
 bebes, **bebe** bebedes, **bebede**

ATENCIÓN

Alguns verbos irregulares non seguen esta regra para **ti**:

poñer/pór > **pon** ir > **vai**
 facer > **fai** vir > **ven** ter > **ten**

- As formas para **vostede** e **vostedes** obtéñense cambiando a vogal temática da forma correspondente do presente:

estuda > estude estudan > estuden
 bebe > beba beben – beban

ATENCIÓN

Os verbos que son irregulares na primeira persoa do presente teñen en imperativo unha raíz irregular.

poño – **poña/n** **vou** – **vaia/n** **fago** – **faga/n**
veño – **veña/n** **teño** – **teña/n** **oio** – **oia/n**
digo – **diga/n** **traio** – **traia/n** **vexo** – **vexa/n**

- O verbo **ser** presenta formas especiais no imperativo:

(ti)	sé
(vós)	sede
(vostede)	sexá
(vostedes)	sexan

Imperativo negativo

- As formas do imperativo negativo para todas as persoas obtéñense cambiando a vogal temática da forma correspondente do presente:

pres.	imp. neg.	pres.	imperativo neg.	pres.	imp. neg.
falas	non fales	comes	non comas	vives	non vivas
fala	non fale	come	non coma	vive	non viva
falades	non faledes	comedes	non comades	vivides	non vivades
falan	non fale	comen	non coman	viven	non vivan

! ATENCIÓN

Os verbos que son irregulares na primeira persoa do presente teñen no imperativo negativo unha raíz irregular para todas as persoas.

	non poñas		non fagas
poño	non poña	fago	non faga
	non poñades		non fagades
	non poñan		non fagan
	non veñas		non vexas
veño	non veña	vexo	non vexa
	non veñades		non vexades
	non veñan		non vexan

- Os verbos **ser**, **estar** e **ir** presentan formas especiais.
SER: non sexas, non sexa, non sexades, non sexan
ESTAR: non esteas, non estea, non esteades, non estean
IR: non vaías, non vaia, non vaiades, non vaian
- Recorda que co imperativo negativo os pronomes van diante do verbo, agás nas perífrases onde a posición pode variar.
 - Non me esperes para cear. Vou chegar moi tarde.
 - Non te vaías esquecer da reunión! Non vaías esquecer-te da reunión!

Usos do imperativo

- Dar instrucións:
 - Retire o plástico protector e coloque o aparato sobre unha superficie estable.
- Conceder permiso:
 - Podo entrar un momento?
 - Si, claro. Pasa, pasa.
- Ofrecer algo:
 - Toma, proba estas galletas. Están boísimas.
- Aconsellar:
 - Non sei que poñer para a cea de traballo de mañá.
 - Pon o vestido azul, non? Quédache moi ben.

! ATENCIÓN

Ás veces empregamos o imperativo para dar ordes ou pedir accións, pero só en situacións moi xerarquizadas ou de moita confianza. Adoítamos suavizar este emprego con elementos como **por favor**, **veña** etc., ou xustificando a petición.

- Por favor, Francisco, fágame dez copias destes documentos.
- Ven comigo de compras... veña, que logo non podo con todas as bolsas.

Participio

- O participio pasado fórmase engadindo as terminacións **-ado** aos verbos da primeira conxugación, e **-ido** aos verbos da segunda e da terceira.
cantar, cantado beber, bebido/vivir, vivido
- Hai participios que son irregulares.

abrir aberto	dicir, dito	ver, visto
escribir, escrito	facér, feito	volver, volto
morrer, morto	poñer, posto	romper, roto

- O participio ten dúas funcións básicas. Como verbo, acompaña os auxiliares **ter** e **dar** nas perífrases verbais e é invariable.
 - Podo facer a queimada porque a teño feito para o magosto doutros anos.
 - Non dou acabado este traballo antes de mañá.
- Como adxectivo, concorda co substantivo en xénero e en número, e refírese a situacións ou estados derivados da acción do verbo. Por iso, neses casos, utilízase moitas veces co verbo **estar**.
 - A comida xa está feita.
 - A porta estaba pechada e na entrada había uns vasos rotos.

Xerundio

- O xerundio fórmase engadindo a terminación **-ando** aos verbos en **-ar**, a terminación **-endo** aos verbos en **-er**, e a terminación **-indo** aos verbos en **-ir**.
cantar, cantando beber, bebendo vivir, vivindo
- O xerundio pode formar perífrases con verbos como **estar**, **levar**, **seguir**, **continuar**...
 - Estes días estou facendo demasiadas cousas. Necesito un descanso.
 - Canto tempo levas vivindo nesta rúa?
 - Sabes se Carme segue traballando na mesma empresa?
 - Pois si, como sempre, e Marta tamén continúa dando clases.
- Tamén empregamos o xerundio para explicar de que maneira se realiza unha acción.
 - Sabes que lle pasa a Antonio? Saíu chorando.
 - E como consegués manter tan ben a forma?
 - Pois facendo exercicios todos os días, comendo san e durmindo oito horas ao día.

Impersonalidade

- En galego, podemos expresar a impersonalidade de varias maneiras. Unha delas é coa construción verbo en terceira persoa + **se**.
 - O cocido galego faise con chourizo, xamón, repolo, costela de porco...
- Outra forma de expresar a impersonalidade, cando non podemos ou non nos interesa especificar quen realiza unha acción, é usar a terceira persoa do plural.
 - Sabes se xa amañaron a calefacción?
 - Soubeches? Descubriron un novo planeta.

Ser/estar/haber

- Para localizar algo no espazo, usamos o verbo **estar**.
 - O Concello **está** bastante lonxe do centro.
- Pero se informamos sobre a existencia, usamos **hai** (do verbo **haber**). É unha forma que, con este uso, só existe na terceira persoa do singular, pero utilízase para falar de cousas ou persoas tanto no singular como no plural. Tamén se emprega nos demais tempos verbais.
 - Preto da miña casa **hai** un parque enorme.
 - Na festa **houbo** momentos moi divertidos.
 - **Había** moita xente no concerto?
 - No futuro **habirá** problemas de abastecemento de auga.
- Para informar sobre a localización dun evento xa mencionado, usamos **ser**.
 - A reunión **é** na miña casa.
- Con adxectivos, usamos **ser** para falar das características esenciais do substantivo e **estar** para expresar unha condición ou un estado especial nun momento determinado.
 - Lucas **é** enxeñeiro.
 - Lucas **está** enfadado.
 - Este coche **é** novo.
 - Este coche **está** avariado.
- Tamén usamos **ser** cando identificamos algo ou alguén ou cando falamos das características inherentes de algo.
 - Alba **é** unha amiga miña.
- Cos adverbios **ben** e **mal**, usamos unicamente **estar**.
 - O concerto **estivo** moi ben, non?

Perífrases verbais

- Unha perífrase verbal é unha construción formada por un verbo conxugado e outro na forma nominal (infinitivo, participio ou xerundio), entre os que pode haber ou non un elemento de relación (preposición ou conxunción). A continuación, lístanse as principais perífrases verbais do galego e a relación do que poden indicar.

Ir + infinitivo

- Futuridade:
 - Para a semana **imos ter** outra reunión.
- Movemento: **Levántouse e foi abrir** a porta.

Haber (de) + infinitivo

- Futuridade:
 - Cando o vexa **hei (de) pedir**lle os meus libros.
- Obrigatoriedade:
 - **Has (de) facer** o que che digan.
- Acción que estivo a piques de realizarse (co pretérito):
 - **Houbo (de) regresar** cando naceu o seu fillo.
- Hipótese:
 - Os nenos **han (de) estar** na eira xogando.

Ter que/de + infinitivo

- Obrigatoriedade:
 - **Teño que/de axudar** ao meu irmán cos deberes.
- Necesidade:
 - **Teño que/de conseguir** unha parella para as clases de baile.

Haber + que + infinitivo

- Obrigatoriedade:
 - **Hai que deixar** as chaves na recepción.
- Necesidade:
 - **Hai que baixar** o lixo, quen pode facelo?

Deber (de) + infinitivo

- Obrigatoriedade ou deber:
 - **Debedes visitar** os vosos avós máis a miúdo.
- Hipótese:
 - **Debeu (de) chamar** antes, pero non estabamos na casa.

Dar + participio

- Indica se unha acción se rematou ou cumpriu:
 - Non **deron chegado** antes das nove.
 - Cres que **dás feito** todo o traballo ata mañá?

Poder + infinitivo

- Probabilidade ou hipótese:
 - **Pode ser** que todos veñan á festa.

Estar + xerundio/a + infinitivo

- Acción en proceso:
 - **Estou terminando/a terminar** o traballo.

Andar + xerundio/a + infinitivo

- Acción en proceso, reiterativa ou prolongada no tempo:
 - **Anda buscando/a buscar** un piso no centro.

Botar(se) + a + infinitivo

- Comezo da acción:
 - En canto llo dixen **botouse a chorar** coma unha nena.

Estar + para + infinitivo

- Acción a piques de ocorrer:
 - **Estaba para saír** cando chegaron os meus tíos.

Ter + participio

- Idea de repetición en experiencias pasadas:
 - **Teño ido** a este tipo de feira varias veces.

Volver + infinitivo

- Repetición da acción expresada no infinitivo:
 - **Volví chamalo** pero xa non estaba.

Conjugación verbal

Paradigma dos verbos regulares

Presente	Pretérito	Copretérito	Futuro	Imperativo afirmativo	Formas nominais
ANDAR					
ando andas anda andamos andades andan	andei andaches andou andamos andastes andaron	andaba andabas andaba andabamos andabades andaban	andarei andarás andarás andaremos andaredes andarán	anda ande andade anden	Infinitivo: andar Xerundio: andando Participio: andado
BEBER					
bebo bebes bebe bebemos bebedes beben	bebín bebiches bebeu bebemos bebestes beberon	bebía bebías bebía bebiamos bebiades bebían	beberei beberás beberá beberemos beberedes beberán	 bebe beba bebede beban	Infinitivo: beber Xerundio: bebendo Participio: bebido
PARTIR					
parto partes parte partimos partides parten	partín partiches partiu partimos partistes partiron	partía partías partía partiamos partiades partían	partirei partirás partirá partiremos partiredes partirán	 parte parta partide partan	Infinitivo: partir Xerundio: partindo Participio: partido

Principais verbos irregulares

Presente	Pretérito	Copretérito	Futuro	Imperativo afirmativo	Formas nominais
SER					
son es é somos sodes son	fun fuches foi fomos fostes foron	era eras era eramos erades eran	serei serás será seremos seredes serán	sé sexa sede sexan	Infinitivo: ser Xerundio: sendo Participio: sendo
ESTAR					
estou estás está estamos estades estamos	estiven estiveches estivo estivemos estivestes estiveron	estaba estabas estaba estabamos estabades estaban	estarei estarás estará estaremos estaredes estarán	está estea estade estean	Infinitivo: estar Xerundio: estando Participio: estado
FACER					
fago fas fai facemos facedes fan	fixen fixeches fixo fixemos fixestes fixeron	facía facías facía faciamos faciades facían	farei farás fará faremos faredes farán	fai faga facede fagan	Infinitivo: facer Xerundio: facendo Participio: feito
SABER					
sei sabes sabe sabemos sabedes saben	souben soubeches soubo soubemos soubestes souberon	sabía sabías sabía sabiamos sabiades sabían	saberei saberás saberá saberemos saberedes saberán	sabe saiban sabede saiban	Infinitivo: saber Xerundio: sabendo Participio: sabido

resumo gramatical

Presente	Pretérito	Copretérito	Futuro	Imperativo afirmativo	Formas nominais
QUERER					
quero	quixen	quería	quererei	quere	Infinitivo: querer
queres	quixeches	querías	quererás	queira	Xerundio: querendo
quere	quixo	quería	quererá	queredede	Participio: querido
queremos	quixemos	queríamos	quereremos	queredede	
queredes	quixestes	queríades	quereredes	queiran	
queren	quixeron	querían	quererán		
IR					
vou	fun	ía	irei	vai	Infinitivo: ir
vas	fuches	ías	irás	vaia	Xerundio: indo
vai	foi	ía	irá	vamos	Participio: ido
imos	fomos	íamos	iremos	ide	
ides	fostes	iades	iredes	vaian	
van	foron	ían	irán		
VIR					
veño	vin	viña	virei	ven	Infinitivo: vir
vés	viñeches	viñas	virás	veña	Xerundio: vindo
vén	veu	viña	virá	vinde/vide	Participio: vido
vimos	viñemos	viñamos	viremos	veñan	
vindes/vides	viñestes	viñades	viredes		
veñen	viñeron	viñan	virán		
HABER					
hei	houben	había	haberei	--	Infinitivo: haber
has	houbeches	habías	haberás	--	Xerundio: habendo
ha, hai	houbo	había	haberá	--	Participio: habido
habemos	houbemos	habíamos	haberemos	--	
habedes	houbestes	habíades	haberedes	--	
han	houberon	habían	haberán	--	
PODER					
podo	puiden	podía	poderei	pode	Infinitivo: poder
podes	puideches	podías	poderás	poida	Xerundio: podendo
pode	puido	podía	poderá	podede	Participio: podido
podemos	puidemos	podíamos	poderemos	poidan	
podedes	puidestes	podíades	poderedes		
poden	puideron	podían	poderán		
TER					
teño	tiven	tiña	terei	ten	Infinitivo: ter
tes	tiveches	tiñas	terás	teña	Xerundio: tendo
ten	tivo	tiña	terá	tende	Participio: tido
temos	tivemos	tiñamos	teremos	teñan	
tendes/tedes	tivestes	tiñades	teredes		
teñen	tiveron	tiñan	terán		
DICIR					
digo	dixen	dicía	direi	di	Infinitivo: dicir
dís	dixeches	dicías	dirás	díga	Xerundio: dicindo
dí	dixo	dicía	dirá	dígan	Participio: dito
dicimos	dixemos	dicíamos	diremos		
dicides	dixestes	diciades	diredes		
dín	dixeron	dicían	dirán		
POÑER/PÓR					
poño/poño	puxen	poñía/puña	poñerei/porei	pon	Infinitivo: poñer/pór
pos/pos	puxeches	poñías/puñas	poñerás/porás	poña	Xerundio: poñendo/pondo
pon/pon	puxo	poñía/puña	poñerá/porá	poñede/ponde	Participio: posto
poñemos/pomos	puxemos	poñíamos/puñamos	poñeremos/poremos	poñan	
poñedes/pondes	puxestes	poñíades/puñades	poñeredes/poredes		
poñen/pon	puxeron	poñían/puñan	poñerán/porán		
TRAER					
traio	trouxen	traía	traerei	trae	Infinitivo: traer
traes	trouxeches	traías	traerás	traia	Xerundio: traendo
trae	trouxo	traía	traerá	traede	Participio: traído
traemos	trouxemos	traíamos	traeremos	traian	
traedes	trouxeestes	traíades	traeredes		
traen	trouxeron	traían	traerán		